

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДОКУМЕНТІВ, ЗГЕНЕРОВАНИХ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ, В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ

Калюжний Д.,

*здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»,
ORCID: 0009-0006-1709-8405/print
e-mail: dmitriykoluznyj555@gmail.com*

Калюжний Д. До питання правового статусу документів, згенерованих штучним інтелектом, в правоохоронній сфері.

Поява штучного інтелекту (ШІ) призвела до значних змін у всіх секторах державного управління, включаючи правоохоронну сферу: він використовується для розпізнавання обличчя, моніторингу натовпу та для аналітики даних для запобігання протиправної поведінки. Основною формою, що фіксує процес і результат діяльності будь-якого державного органу, є документ. Документування процесів, що відбуваються в правоохоронній сфері має надзвичайне значення, тому що воно безпосередньо пов'язано із захистом прав і свобод громадян, національною і громадською безпекою, забезпечення демократії і верховенства права у суспільстві. В статті розглядаються переваги і юридичні проблеми застосування технології ШІ при складанні документів в правоохоронній сфері. Так, використання технології штучного інтелекту в процесі створення документації дає можливість значно скоротити час документування, уникнути технічних і граматичних помилок, вивільнити робочий ресурс і підвищити ефективність роботи правоохоронного органу. Незважаючи на потенційні переваги, існують і значні занепокоєння щодо документів, створених ШІ в сфері правоохоронної діяльності. Одним потенційним недоліком є правові наслідки використання таких документів, бо частка втручання ШІ при складанні різного типу документів може коливатися. Аналізуючи зарубіжний досвід і відповідні праці науковців з цього питання, ми приходимо до висновку, що документи, створені за допомогою ШІ можна поділити на дві групи. Перша група – це документи, зміст яких не зазнає впливу чи втручання штучного інтелекту. Тобто відомості чи інформація береться з офіційних джерел, реєстрів, баз даних, вони офіційно визнані і верифіковані. В цих випадках технологія штучного інтелекту допомагає розшукати необхідну інформацію за певними критеріями, систематизувати її і надати їй відповідної (типової) форми, але ШІ не змінює зміст даних, не надає їм інтерпретації чи аналізу. Друга група – це змінені або абсолютно нові дані, отримані в процесі аналізу, обробки, порівняння чи зіставлення інформаційних джерел. Джерелами в цих випадках можуть бути як офіційні документи так і повідомлення ЗМІ, веб-сайти, соцмережі, приватні архіви і інші джерела інформації.

Таким чином, висловлено пропозицію щодо необхідності законодавчого врегулювання правового статусу кожного типу документів, які створені штучним інтелектом або за його допомогою. Також необхідно закріпити норму щодо обов'язкового контролю і перевірки змісту таких документів уповноваженою особою; накладання спеціальної позначки щодо використання ШІ і прописати правові наслідки використання цих документів у правоохоронній сфері.

Ключові слова: правоохоронні органи, правоохоронна діяльність, штучний інтелект, інформаційні технології, документи в правоохоронній сфері.

Kalyuzhnyi D. On the issue of the legal status of documents generated by artificial intelligence in the law enforcement sphere.

The emergence of artificial intelligence (AI) has led to significant changes in all sectors of public administration, including law enforcement: it is used for facial recognition, crowd monitoring and data

analytics to prevent illegal behaviour. The main form that records the process and result of the activities of any government agency is a document. Documenting the processes taking place in the law enforcement sector is of utmost importance, as it is directly related to the protection of the rights and freedoms of citizens, national and public security, and ensuring democracy and the rule of law in society. The article examines the advantages and legal issues of using AI technology in the preparation of documents in the law enforcement sector. Thus, the use of artificial intelligence technology in the process of creating documentation makes it possible to significantly reduce the time of documentation, avoid technical and grammatical errors, free up work resources and increase the efficiency of law enforcement agencies. Despite the potential benefits, there are also significant concerns about AI-generated documents in law enforcement. One potential disadvantage is the legal implications of using such documents, as the share of AI intervention in the preparation of different types of documents may vary. Analysing foreign experience and relevant works of scholars on this issue, we come to the conclusion that documents created with the help of AI can be divided into two groups. The first group includes documents whose content is not influenced or interfered with by artificial intelligence. That is, the data or information is taken from official sources, registers, databases, and is officially recognised and verified. In these cases, artificial intelligence technology helps to find the necessary information according to certain criteria, systematise it and give it an appropriate (standard) form, but AI does not change the content of the data, nor does it provide interpretation or analysis. The second group includes modified or completely new data obtained in the process of analysing, processing, comparing or collating information sources. The sources in these cases can be official documents, media reports, websites, social media, private archives and other sources of information.

Thus, it is proposed that the legal status of each type of document created by or with the help of artificial intelligence should be regulated by law. It is also necessary to enshrine the rule on mandatory control and verification of the content of such documents by an authorized person; to impose a special mark on the use of AI and to prescribe the legal consequences of using these documents in law enforcement.

Key words: law enforcement agencies, law enforcement activities, artificial intelligence, information technology, documents in law enforcement.

Постановка проблеми. Інтеграція пристроїв і технологій з алгоритмами штучного інтелекту (ШІ) в повсякденне життя є відзнакою сучасного людського суспільства. І Україна не є винятком. Незважаючи на військові дії, в нашій країні продовжується процес розробки і впровадження інноваційних технологій у сферу оборони, промисловості, суспільного і державного управління. Правоохоронна сфера є однією з основних споживачів цих розробок. Втім, юридична невизначеність окремих термінів і понять, відсутність правового регулювання процедури і результатів використання штучного інтелекту в діяльності правоохоронних органів, породжує проблеми легітимності використання отриманих матеріалів і результатів в формуванні доказової бази. Сучасне інформаційне та адміністративне законодавство не встигає адаптуватися під високі темпи розвитку технологій і, як наслідок, переважна більшість питань щодо порядку, підстав і меж використання штучного інтелекту в діяльності правоохоронних органів досі не визначені.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням правового регулювання ІКТ у діяльності правоохоронних органів, присвячені наукові праці В.А. Боклаг, Л. Карла Брантінга, М. Берджесс, М.Д. Василенко, О.Г. Заболотного, С.В. Козловського, О.В. Плахотніка. Окремі питання використання штучного інтелекту Національною поліцією України, висвітлені у наукових працях вітчизняних і зарубіжних науковців: А.К. Погореленко, О.В. Панухнік, О.С. Пархомчука, А.М. Коломійця, О.І. Кушнір, О.А. Баранова, М. Лунгу, Ф. Люкенса. Але питання правової регламентації матеріалів і документів, отриманих за допомогою технології штучного інтелекту належного висвітлення у науковій літературі досі не отримали.

Метою статті є дослідження особливостей різного типу документів, створених за допомогою ШІ, в роботі правоохоронних органів та окреслення перспектив і можливостей нормативного врегулювання правового статусу таких документів на підставі провідного зарубіжного досвіду у національному законодавстві.

Виклад основного матеріалу. У цифровому середовищі, що швидко розвивається, нові технології постійно змінюють те, як ми працюємо, спілкуємося та взаємодіємо з інформацією. Штучний інтелект (ШІ) став невід'ємною частиною нашого життя, значно підвищуючи людську продуктивність і ефективність. Правоохоронні органи, як частина органів державного управління,

впроваджують і використовують у своїй діяльності інформаційні технології, в тому числі з алгоритмами штучного інтелекту. Вони дозволяють значно прискорити певні процеси пошуку, накопичення і обробки інформації, підвищити продуктивність і ефективність роботи співробітників. Наприклад, використання програмного забезпечення, яке дозволяє знайти інформацію в реєстрах, банках даних, мережі Інтернет за заданими критеріями, систематизувати її і оформити у вигляді окремого документу доволі звичні і поширені інструменти, які вже давно є частиною інформаційно-аналітичної діяльності правоохоронного органу.

Аналізуючи дані з різних джерел, ШІ може допомогти визначити закономірності які призводять до злочинної поведінки. Враховуючи, що юристи і правоохоронці кожного дня працюють з величезними обсягами інформації і документів, з'явилися інструменти на основі ШІ, які допомагають полегшити деякі з цих навантажень. Сьогодні на ринку програмного забезпечення є продукти що дозволяють автоматизовано генерувати стенограми судових засідань, допитів свідків, потерпілих і підозрюваних, аналізувати звіти і документи, виділяючи ключові юридичні відомості, що полегшує адвокатам чи слідчим підготовку матеріалів до суду.

Так, однією з технологій, яка допомагає створити документ є ШІ-транскрипція – це автоматизований процес перетворення аудіо- чи відеозаписів у письмовий текст за допомогою алгоритмів штучного інтелекту. ШІ-транскрипція являє собою значний крок вперед у здатності технології подолати розрив між усною мовою та письмовим текстом. Зарубіжні дослідники розділяють ШІ-транскрипцію на дві категорії: *повністю автоматизовану ШІ- транскрипцію* та *ШІ-транскрипцію за допомогою людини*. Повністю автоматизована транскрипція штучного інтелекту передбачає транскрибування аудіо- та відео-вмісту за допомогою передових технологій розпізнавання мовлення та обробки природної мови без втручання людини. Цей тип транскрипції є повністю автоматизованим і забезпечує швидкість виконання. Він підходить для ситуацій, коли швидкість і ефективність є вирішальними, наприклад, для обробки великих аудіо- чи відеозаписів.

Транскрипція штучного інтелекту за допомогою людини поєднує потужність технологій ШІ з досвідом людини. У цьому підході системи ШІ генерують початкові транскрипції, які люди-транскриптори потім переглядають і редагують. Допомога людини допомагає підвищити точність і якість транскрипції, особливо у випадках, коли вміст складний, вимагає знань у певній області або має складні звукові умови. ШІ-транскрипція за допомогою людини забезпечує вищу точність і може бути адаптована до конкретних вимог. Правоохоронні органи можуть використовувати транскрипцію штучного інтелекту для транскрибування поліцейських допитів, свідчень свідків і записів з місця злочину, сприяючи розслідуванню та зберігаючи докази [1].

Крім того, для конкретних потреб доступні різні типи послуг транскрипції ШІ: в режимі реального часу; після події; транскрипція з перекладом. Транскрипція в режимі реального часу передбачає негайне перетворення усного вмісту в письмовий текст, як правило, з мінімальною затримкою. Цей тип транскрипції дає змогу учасникам стежити за озвученим вмістом і забезпечує, наприклад, повноцінну доступність для людей із вадами слуху до судових засідань чи інших процесуальних дій.

Транскрипція після події забезпечує детальний письмовий запис обговорень, презентацій або інтерв'ю, що полегшує пошук і аналіз інформації.

Транскрипція з перекладом поєднує процес транскрипції з перекладом мови. Цей тип транскрипції корисний для багатомовного контенту, міжнародних ділових комунікацій і локалізації аудіо- чи відеоконтенту. Також може бути корисний у випадках участі іноземного громадянина в кримінальному чи адміністративному провадженні, коли необхідно забезпечити дотримання його прав при спілкуванні з офіційною особою, надання допомоги у фіксації свідчень чи отриманні від нього пояснень.

Окрім ШІ-транскрипції все більшого поширення в зарубіжних країнах набуває практика створення поліцейських звітів за допомогою технології штучного інтелекту. На відміну від транскрипції, звіт – це акт створення письмового опису події, ситуації або проблеми на основі спостережень, аналізу та інтерпретації автора. Він вимагає від автора вибору, організації та синтезу відповідної інформації, а також представлення її в чіткій, стислій та послідовній формі. Написання звіту є складним і суб'єктивним завданням, яке вимагає критичного мислення, креативності та комунікативних навичок. Таким чином, складання такого типу документів штучним інтелектом буде опиратися на складні алгоритми машинного навчання, де вірогідність помилок найбільш висока.

Нещодавно поліцейські в США почали пілотні програми, які використовують програмне забезпечення на базі штучного інтелекту для складання поліцейських звітів. Результати мали як позитивні результати, а саме: швидкість і повнота документу, відсутність повторів, граматичних помилок, тощо, так і певні занепокоєння. Проаналізувавши цей досвід, правозахисники виділяють наступні групи проблем цієї технології:

1. Проблеми з самим ШІ. Алгоритми навчання можуть містити помилки і упередження тієї особи яка їх створює. Також ШІ самостійно навчається на чомусь схожому і близькому, що знаходять в мережі чи архівах. Тому вони неминуче поглинають расизм, сексизм та інші упередження, які пронизують наше суспільство. Оскільки ці технології все більше впроваджуються в правоохоронні та судові процеси, вивчення їх можливого впливу на справедливість і законність є надзвичайно важливим [2].

2. Використання розшифровок натільних камер для створення поліцейських звітів за допомогою ШІ викликає значні проблеми щодо інтерпретації доказів. Людська пам'ять, на відміну від відеозаписів, надзвичайно пластична. Вона має здатність змінюватись, і подальша інформація про подію може набувати іншого значення чи інтерпретації. Але якщо поліцейський звіт є просто переробленим штучним інтелектом відео і аудіо з натільної камери, він може переписати певні факти чи деталі не так як їх сприймав офіцер. Окрім цього, у звіт не попаде інформація, яка не була зафіксована камерою, але впливала на розвиток подій і пояснює дії офіцера. Це також може бути інструментом службових зловживань – не відображати в звіті незаконні дії поліцейського, що відбувались але не були зафіксовані камерою. Наприклад, під час спілкування з підозрюваним офіцер може сказати особі кинути пістолет, і ШІ може інтерпретувати це твердження як вказівку на те, що підозрюваний був озброєний, навіть якщо зброї насправді не було.

3. ШІ викликає серйозні питання щодо прозорості алгоритмів. Враховуючи новий, експериментальний характер поліцейських звітів, створених ШІ, важливо, щоб громадськість розуміла, що відбувається, щоб незалежні експерти могли оцінити цю технологію. Критерії та принципи за якими провадиться машинне навчання мають бути законними, прозорими, зрозумілими і не допускати упередженості чи дискримінації. Наприклад, у 2025 році Департамент праці та пенсій Великої Британії (DWP) запровадив систему штучного інтелекту «білої пошти» для обробки листування від заявників на отримання допомоги. Система щодня обробляє близько 25 000 листів і електронних листів, віддаючи пріоритет справам для чиновників. Однак уряд не повідомив позивачів про те, що їхні переваги визначає алгоритм, що викликало занепокоєння щодо справедливості і належної процесуальної процедури [2].

19 квітня 2024 року під час слухань у Вашингтоні, округ Колумбія, Консультативний комітет Судової конференції США з правил доказування заслуховував комп'ютерних фахівців та науковців про ризики використання штучного інтелекту для маніпулювання відео та зображеннями та створення «глибоких фейків», які можуть запламувати судовий процес. Метою слухань було визначити, чи варто розробляти правила, які дозволять судам забезпечувати автентичність і надійність судових доказів, згенерованих штучним інтелектом, і якщо так, то яким чином. В результаті, судді висловили обережні сподівання що нова технологія стане ефективним юридичним інструментом при умові належного використання [3].

На наш погляд головний аргумент на користь еквівалентності документів, створених штучним інтелектом, і традиційних полягає в їх основоположній меті та методі створення. Обидва є офіційними документами, створеними в рамках процедур правоохоронних органів. Наприклад, звіти, створені штучним інтелектом, хоч і є технологічно передовими, але дотримуються тих самих правових і процедурних рамок, що й традиційні звіти. Технології ШІ, спрощують і пришвидшують процес складання документів. Вони є цифровою еволюцією тієї самої концепції, а не фундаментальним перевизначенням. З огляду на це важливим є питання правового статусу документів, згенерованих ШІ, або інших інформаційних продуктів, що були отримані за допомогою технічних засобів, які використовують алгоритми ШІ. В зарубіжній літературі вже лунають пропозиції відокремити такі документи в окрему категорію юридичної документації, яка формується за строгими правилами і принципами.

Так, видається слушною пропозиція класифікації таких документів за ознакою ступеня втручання ШІ в процес їх створення. Першу групу складають документи, що можуть використовуватись у тому вигляді, якому їх згенерував штучний інтелект на підставі даних, які ШІ бере з офіційних реєстрів, інформаційних баз даних, архіву. Це можуть бути довідки, витяги з реєстрів,

виписки з банкових рахунків, копії документів тощо. Тобто ці відомості вже існують, вони офіційно визнані, верифіковані або внесені в бази даних з офіційних джерел. В цих випадках технологія штучного інтелекту допомагає розшукати необхідну інформацію за певними критеріями, систематизувати її і надати їй відповідної (типової) форми, але ШІ не змінює зміст даних, не надає їм інтерпретації чи аналізу. За своєю формою і змістом отриманий документ нічим не відрізняється від документа, складеного людиною-посадовою особою відповідного державного органу і може за своїм статусом прирівнюватись до електронному документу, визначеному Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [4]. Такі документи дійсно можна вважати документами «прямої дії» і використовувати у цивільних правовідносинах, а також під час адміністративних і кримінальних проваджень.

Друга група документів, які генерує технологія штучного інтелекту – це змінені або абсолютно нові дані, отримані в процесі аналізу, обробки, порівняння чи зіставлення інформаційних джерел. Наприклад, результати відеоспостереження чи ідентифікації предметів. Джерелами в цих випадках можуть бути як офіційні документи, бази даних, реєстри, так і повідомлення ЗМІ, веб-сайти, соцмережі, приватні архіви і інші джерела інформації. Зважаючи на певну «автономність» і «суб'єктність» ШІ в цьому процесі, особливої уваги потребує нормативно-правове закріплення принципу обов'язкового контролю /перевірки згенерованого документу з боку людини [5]. Так, для кожного типу документів має бути визначена посадова особа, яка буде накладати підпис (візу) чи приймати рішення про надання юридичної значимості і подальше використання такого документу в роботі правоохоронного органу.

Документ, згенерований автономною системою не має свого автора (виконавця) – особи, яка несе відповідальність за зміст і форму складеного нею документу, і з цього випливає потреба у закріпленні наступного правила, за яким будь-які документи (звіти, аналітика, зіставлення зображень, аудіо чи відео, текстів тощо), згенеровані або оброблені за допомогою алгоритмів ШІ, повинні мати спеціальну позначку. Так, Закон ЄС «Про штучний інтелект» закріплює правило, згідно з яким «контент, створений або модифікований за допомогою штучного інтелекту (зображення, аудіо- чи відеофайли (наприклад, дипфейки)), має бути чітко позначений як створений штучним інтелектом, щоб користувачі знали про такий зміст» [6]. Це обумовлено високим рівнем схожості таких документів з тими, які складає людина, бо машинне навчання відтворює манеру, стиль та інші елементи людського мислення. На підставі документів цієї групи не можна приймати однозначних висновків без попередньої перевірки представленої інформації на відповідність і точність. Якщо документ відображає результат зіставлення джерел чи даних на можливість збігу (тексту, фото, відео, зображень), то має бути помітка про ступінь похибки чи відсоток вірогідності. Вважаємо, що в законодавстві має бути визначений правовий статусу кожної групи документів і прописані правові наслідки його застосування.

Висновки. Штучний інтелект існує в різних інструментах, які допомагають правоохоронцям виконувати свої повноваження більш оперативно і з високою ефективністю. Наприклад, здатність штучного інтелекту класифікувати, узагальнювати та виділяти важливі факти серед великого масиву даних може підвищити ефективність і якість представлення доказів. Однак кожен з цих інструментів породжує унікальні проблеми, – від етичних наслідків та соціальної упередженості до легітимності матеріалів, створених штучним інтелектом, для використання у правоохоронній сфері і суді. У зв'язку з цим, вітчизняне законодавство має бути доповнено нормами, що визначають правовий статус документів, згенерованих штучним інтелектом, і матеріалів, отриманих за допомогою ШІ; підстави та порядок їх створення; круг відповідальних осіб і правові наслідки їх використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Naren Bhati. AI Transcription: The Benefits, Applications, and Use Cases. June 22, 2023. URL: <https://appquipo.com/blog/ai-transcription>.
2. Maria Lungu. AI and Legal Systems: Bridging Resource Gaps? Apr 7, 2025. URL: <https://www.techpolicy.press/ai-and-legal-systems-bridging-resource-gaps>.
3. Nate Raymond. US judicial panel wrestles with how to police AI-generated evidence. April 20, 2024. URL: <https://www.reuters.com/legal/transactional/us-judicial-panel-wrestles-with-how-police-ai-generated-evidence-2024-04-19>.

4. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
5. Philip Lukens. It's Not A Police Report, It's A Transcription: A Better Term for AI-Generated Police Documents. Jul 23, 2024. URL: <https://philiplukens.substack.com/p/its-not-a-police-report-its-a-transcription>.
6. EU. AI Act: first regulation on artificial intelligence. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence>.